

महाराष्ट्र शासन

ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग

शासन निर्णय क्रमांक सामासू-१००८/प्र.क्र.६४/जल २०,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक :- २२ ऑगस्ट, २००८

वाचा :

- १) केंद्रीय कृषि मंत्रालयाचे कृषि व सहकार विभागाचे आदेश क्र FN0.9-2/2005RFD-IV दिनांक ३ नोव्हेंबर २००६
- २) केंद्रीय ग्रामीण विकास मंत्रालयाचे अपरसचिव(भूसंधन विभाग) यांचे अ.शा.पत्र क्र Z-11012/1/2008- GC दिनांक २५ मार्च २००८ चे पत्रान्वये अग्रेषित केलेल्या केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचना Common Guidelines for Watershed Development Project,2008
- ३) केंद्रीय ग्रामीणविकास मंत्रालयाचे सचिव (भूसंधन विभाग) यांचे अ.शा.पत्र क्र Z-11011/7/08-PPC दिनांक ९ एप्रिल, २००८
- ४) शासन निर्णय क्रमांक सामासू-१००८/प्र.क्र.४१/जल २० दिनांक २१ मे, २००८ व १६ जुलै, २००८.

प्रस्तावना:

केंद्र शासनाचे संदर्भाधीन २ येथील दिनांक ३ नोव्हेंबर, २००६ चे आदेशान्वये अविकसित क्षेत्राचे विकासावर विशेष भर देण्याकरीता नॅशनल रेनफेड एरिया अॅथॉरिटीची (National Rainfed Area authority- NRAA) स्थापना केली असून, या अॅथॉरिटीच्या Governing Body चे अध्यक्ष हे मा. केंद्रीय कृषि मंत्री आहेत. नियोजन आयोगाच्या मान्यतेने पाणलोट विकासाकरीता एकच सामाईक मार्गदर्शक सूचना २००८ (Common Guidelines for Watershed Development Project, 2008) या नॅशनल रेनफेड एरिया अॅथॉरिटी (NRAA) मार्फत सर्व केंद्रीय मंत्रालयासाठी दिनांक १ एप्रिल, २००८ पासून नव्याने मंजूर होणाऱ्या पाणलोट प्रकल्पांकरीता लागू झाल्या आहेत. या मार्गदर्शक सूचनांनुसार संदर्भाधीन दिनांक २१ मे, २००८ चे शासन निर्णयान्वये राज्यस्तरावरील नोडल एजन्सी व जिल्हास्तरावर पाणलोट विकास युनिट्स स्थापन करण्यात आली असून दिनांक १६ जुलै २००८ चे शासन निर्णयान्वये नामनिर्देशनान्वये नियुक्त करावयाच्या सदस्यांची नियुक्तीही केली आहे. केंद्र शासनाचे मार्गदर्शक सूचनांनुसार राज्य नोडल संस्था ही पंजीकृत करणे आवश्यक असल्याने ही संस्था पंजीकृत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

केंद्र शासनाने स्थापन केलेल्या नॅशनल रेनफेड एरिया अॅथॉरिटी (NRAA) मार्फत पाणलोट विकास प्रकल्पाकरीता सामाईक मार्गदर्शक सूचना २००८ (Common Guidelines for Watershed Development Project, 2008) निर्गमित केल्या आहेत. यानुसार सर्व संबंधित केंद्रीय मंत्रालयांमार्फत दिनांक १ एप्रिल, २००८ पासून मंजूर होणाऱ्या पाणलोट प्रकल्पांकरीता या सामाईक मार्गदर्शक सूचना २००८ (Common Guidelines for Watershed Development Project, 2008) लागू केल्या आहेत.

२ उपरोक्त सामाईक मार्गदर्शक सूचना २००८ नुसार केंद्रीय ग्रामीण विकास मंत्रालयाचे भूसंधन विभागाने या मार्गदर्शक सूचनांस अनुसरून DPAP/ IWDP/ DDP करीता, एकत्रित **Integrated Watershed Management Programme (IWMP)** हा कार्यक्रम जाहीर केला आहे .

३ केंद्र शासनाच्या या मार्गदर्शक सूचनांनुसार केंद्र स्तरावर खालीलप्रमाणे व्यवस्था निर्माण करण्यात आली आहे.

- 1) National Rainfed Area Authority ही संस्था शिखर संस्था (Apex Body)
- 2) केंद्रीय मंत्रालय हे संबंधित पाणलोट कार्यक्रमांकरीता नोडल मंत्रालय म्हणून काम पाहतील.
- 3) नोडल मंत्रालयाने पाणलोट विकास कार्यक्रमांकरीता यंत्रणा स्थापन करणे अथवा नोडल एजन्सी नेमणे.
- 4) National Level Data Centre स्थापित करणे

- ४ तर केंद्र शासनाच्या या मार्गदर्शक सूचनांनुसार राज्यस्तरावर खालीलप्रमाणे व्यवस्था निर्माण करावयाची आहे
- राज्य स्तरावरील नोडल यंत्रणा State Level Nodal Agency (**SLNA**)
  - जिल्हा स्तरावरील पाणलोट विकास युनिट District Watershed Development Unit (**DWDU**)
  - राज्यस्तरीय माहिती केंद्र State level Data Centre
  - जिल्हास्तरीय माहिती केंद्र District Level Data Centre

५ केंद्र शासनाचे उपरोक्त मार्गदर्शक सूचनांनुसार १ एप्रिल २००८ पासून नव्याने मंजूर होणाऱ्या पाणलोट विकास प्रकल्पांचे काम पाहण्यासाठी सचिव (जलसंधारण) यांचे अध्यक्षतेखाली **राज्यस्तरीय नोडल यंत्रणा** State Level Nodal Agency संदर्भाधीन शासन निर्णय -४ नुसार खालीलप्रमाणे स्थापन करण्यात आली आहे.

५.१ **सचिव (जलसंधारण) यांचे अध्यक्षतेखालील राज्यस्तरीय नोडल यंत्रणेची (SLNA) रचना खालीलप्रमाणे आहे.**

सचिव (जलसंधारण)	अध्यक्ष
अपर मुख्य सचिव (वने) अथवा त्यांचे प्रतिनिधी	सदस्य
अपर मुख्य सचिव (नियोजन) अथवा त्यांचे प्रतिनिधी	सदस्य
प्रधान सचिव (कृषि) अथवा त्यांचे प्रतिनिधी	सदस्य
प्रधान सचिव (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) अथवा त्यांचे प्रतिनिधी	सदस्य
सचिव (पदुम) अथवा त्यांचे प्रतिनिधी	सदस्य
सचिव (ग्रामविकास) अथवा त्यांचे प्रतिनिधी	सदस्य
प्रधान मुख्य वनसंरक्षक वने	सदस्य
उपसचिव (जलसंधारण)	सदस्य
राज्य प्रमुख , एनआयसी, मुंबई	सदस्य
कृषि आयुक्त	सदस्य
संचालक, सामाजिक वनीकरण	सदस्य
संचालक महाराष्ट्र सुदूर संवेदन केंद्र (MRSAC)	सदस्य
संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा	सदस्य
मुख्य अभियंता व सह सचिव (रोहयो, नियोजन)	सदस्य
मुख्य अभियंता, लघुपाटबंधारे (स्थानिक स्तर)	सदस्य
आयुक्त, पशुसंवर्धन	सदस्य
आयुक्त, दुग्धव्यवसाय	सदस्य
आयुक्त, मत्स्यव्यवसाय	सदस्य
श्री के रामचंद्र, मॅबर, नॅशनल रेनफेड एरिया अॅथॉरिटी दिल्ली,	सदस्य
श्री नेमा, मॅनेजिंग डायरेक्टर, नाबार्ड, पुणे	सदस्य
श्री राजन पवार, सहायोगी प्राध्यापक, यशदा पुणे,	सदस्य
मराठवाडा शेती सहाय्य मंडळ, औरंगाबादए स्वयंसेवी संस्था,	सदस्य
संचालक, मृदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन,	
कृषि आयुक्तालय, पुणे	सदस्य व मुख्य कार्यकारी अधिकारी,

यंत्रणेची कार्यकक्षा खालीलप्रमाणे राहिल :-

- तालुका स्तरावर व जिल्हास्तरावर तयार करण्यात आलेले पाणलोट्यांचे यथार्थदर्शी आराखडे, ज्यामध्ये पाणलोट विकासाचे धोरण, वित्तिय नियतव्यय, अपेक्षित साध्य/फलनिष्पत्ती यांचा समावेश असून त्याआधारे राज्याचा आराखडा तयार करणे व केंद्रीय नोडल एजन्सीकडून मंजूर करून घेणे
- राज्याला मंजूर होणाऱ्या निधीमधून स्टेट लेवल डाटा संस्था स्थापन करणे व केंद्रीय संस्थेशी Online जोडणी घेणे
- जिल्हा पाणलोट विकास युनिटला (DWDU) तांत्रिक सहाय्य पुरविणे

- ड) NRAA/MoRD यांचेशी संपर्क साधून क्षमता बांधणीकरीता राज्यातील संस्थांचे यादीस मंजूरी मिळविणे.
- इ) पारदर्शक पद्धत वापरून जिल्हा पाणलोट विकास संस्थेने मंजूर केलेल्या प्रकल्प कार्यान्वयनीन अभिकरणांचे यादीला मान्यता देणे.
- फ) विविध स्तरावर अंतर्गत/बाह्य/त्र्ययस्थ संस्थांमार्फत सनियंत्रण मुल्यांकन करण्याकरीता यंत्रणा स्थापन करणे.
- ग) NRAA/MoRD यांचेशी संपर्क साधून राज्याकरीता विविक्षित समस्यांकरीता मार्गदर्शक सूचना तसेच तांत्रिक मार्गदर्शक संहिता तयार करणे.

६. संचालक, मृदसंधारण व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, राज्यस्तरीय नोडल एजन्सी यांनी उपरोक्त संस्था **वसुंधरा राज्यस्तरीय पाणलोट विकास नोडल एजन्सी** या नांवाने संस्था अधिनियम १८६० अन्वये पंजीकृत करावी.

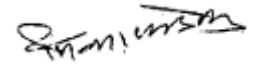
७. केंद्र व राज्य शासनाकडून पाणलोट विकासासाठी प्राप्त होणारा निधी राष्ट्रीय बँकेत स्वतंत्र खाते उघडून त्यात जमा करण्यात यावा. संस्था अधिनियम १८६० च्या तरतुदी अधीन शासकीय/निमशासकीय, खाजगी संस्था, कंपनी इत्यादीकडून प्राप्त होणा-या अर्थसहाय्यासाठी स्वतंत्र खाते **वसुंधरा राज्यस्तरीय पाणलोट विकास नोडल एजन्सी** चे अध्यक्ष तथा सचिव (जलसंधारण) व मुख्य कार्यकारी अधिकारी तथा संचालक (मृदसंधारण) व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, पुणे यांच्या संयुक्त नांवाने उघडण्यात यावे. या संस्थेचे मुख्यालय १६ वा मजला, ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, नवीन प्रशासकीय भवन मंत्रालयासमोर, मुंबई ४०००३२ येथे राहिल.

८. मुख्य कार्यकारी अधिकारी **वसुंधरा राज्यस्तरीय पाणलोट विकास नोडल एजन्सी** ह्यांना वर्षाअखेरिस बँकेच्या लेख्यांचे वार्षिक लेखापरिक्षण खाजगी सनदी लेखापालाकडून (Chartered Accountant) करणे आवश्यक राहिल. तसेच, प्रत्येक आर्थिक वर्ष संपल्यानंतर १ महिन्यात वार्षिक लेखे तयार करून ते लेखापरिक्षणासाठी सादर करतील आणि प्रत्येक वर्षाच्या ३० जून पूर्वी लेखा परिक्षित लेखे वार्षिक अहवालासह शासनास माहितीसाठी सादर करतील.

९. हा शासन निर्णय केंद्र शासनाचे सामाईक मार्गदर्शक सूचनास अनुलक्षून निर्गमित करण्यात येत आहे.

१०. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २००८०८२२१६५०५३००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नावाने,

(मि. का. फडके)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

- मा. राज्यपाल यांचे खाजगी सचिव,
 मा. मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
 मा. मंत्री, जलसंधारण, यांचे खाजगी सचिव
 सर्व मंत्री, राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
 मा. उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्यस्तरीय जलसंधारण सल्लागार परिषद.
 मा. राज्यमंत्री, जलसंधारण, यांचे खाजगी सचिव
 मा. मुख्य सचिव, यांचे सहसचिव
 शासनाचे सर्व अप्पर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव,
 अपर मुख्य सचिव (वने)
 अपर मुख्य सचिव (नियोजन)
 प्रधान सचिव (कृषि)

प्रधान सचिव (पाणी पुरवठा व स्वच्छता)

सचिव (पदुम)

सचिव (जलसंधारण)

सचिव (ग्रामविकास)

प्रधान मुख्य वन संरक्षक, नागपूर, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर,

सर्व विभागीय आयुक्त,

आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, पुणे,

महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क, मुंबई (प्रसिध्दी करीता),

महासंचालक, कै.वसंतराव नाईक स्वावलंबन मिशन

महासंचालक, यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशासन प्रबोधिनी, यशदा पुणे.

राज्य प्रमुख, एन्.आय्.सी. मुंबई

संचालक, सामाजिक वनीकरण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,

संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे,

संचालक, मृदसंधारण व पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई,

संचालक, महाराष्ट्र सूदूर संवेदन केंद्र, नागपूर

उपसंचालक, सामाजिक वनीकरण

सर्व जिल्हाधिकारी,

सर्व उपजिल्हाधिकारी (रोहयो)

सर्व उपायुक्त (विकास)

सर्व मुख्य अभियंता, पाटबंधारे

मुख्य अभियंता, लघु पाटबंधारे (स्थानिक स्तर),पुणे

सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद,

सर्व प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा,

सर्व अधीक्षक अभियंता, पाटबंधारे,

सर्व अधीक्षक अभियंता, लघु पाटबंधारे, (स्थानिक स्तर)

वरिष्ठ भूवैज्ञानिक

जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी

जिल्हा दुग्ध व्यवसाय अधिकारी

विभागीय कृषि सहसंचालक, ठाणे, पुणे, कोल्हापूर, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती, नागपूर, लातूर.

सर्व अधीक्षक कृषि अधिकारी,

सर्व सहसंचालक, सामाजिक वनीकरण वृत्ते, नागपूर/अकोला /औरंगाबाद/ नाशिक/कोल्हापूर/कोकणवृत्त-ठाणे.

सर्व मुख्य वनसंरक्षक, / सर्व उपवनसंरक्षक

सर्व विभागीय वनसंरक्षक/ सर्व विभागीय मृदसंधारण अधिकारी,

सर्व उपसंचालक, सामाजिक वनीकरण विभाग,

सर्व सदस्य, महाराष्ट्र राज्य जलसंधारण सल्लागार परिषद.

प्रमुख मार्गदर्शक, महाराष्ट्र राज्य जलसंधारण सल्लागार परिषद

महालेखापाल, (लेखापरिक्षा), महाराष्ट्र १ व २, मुंबई व नागपूर,

महालेखापाल, (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र १ व २, मुंबई व नागपूर,

सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,

सर्व मंत्रालयीन विभाग,

सर्व कार्यासने/अधिकारी, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग,मंत्रालय, मुंबई.

निवडनस्ती - जल-२०